

Майстер витонченого слова, глибоко народний письменник, Володимир Лис є справжнім метром сучасної української літератури. «Людина року», кавалер ордена «За заслуги» III ступеня, автор «Найкращого роману десятиріччя», володар численних премій конкурсу «Коронація слова» — перелік його нагород вражає! А головне — з кожним новим романом він захоплює нових читачів, а його талант розкривається з іншого боку.

Перед вами не просто книжка — це літопис народного досвіду, пам'ятник правічній мудрості українського народу. І цією мудрістю щедро ділиться людина чиста, глибока — і водночас дуже проста. Власне, яким і повинен бути справжній мудрець.

Головна героїня цієї книжки — людина, безумовно, унікальна. Феномен Пелагеї в тому, що людина, яка живе в селі або в місті, найчастіше репродукує чужу мудрість, а та, яка на хуторі, в лісі, мусить продукувати власну. Але яка ж то мудрість, які поради, який скарб!

**Віктор Давидюк, доктор філологічних наук,
професор, фольклорист**

Вона була невисокою, тихою, мовчазною, але коли починала говорити... У якійсь казці з вуст дівчини-красуні вилітають перли-самоцвіти. Такі ж дорогоцінні перли падали з вуст бабусі Палажки. То були слова, що склалися в прості, але які образні, цікаві й глибокі думки!

Володимир Лис

www.bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

ISBN 978-966-14-6972-2

Володимир Лис
ІЗ СОНЦЕМ ЗА ПЛЕЧИМА
Поліська мудрість Пелагеї

від володаря премії
«ГРАНД-КОРОНАЦІЯ СЛОВА»
за найкращий роман десятиріччя

Володимир Лис

**ІЗ СОНЦЕМ
ЗА ПЛЕЧИМА**

**Поліська мудрість
Пелагеї**

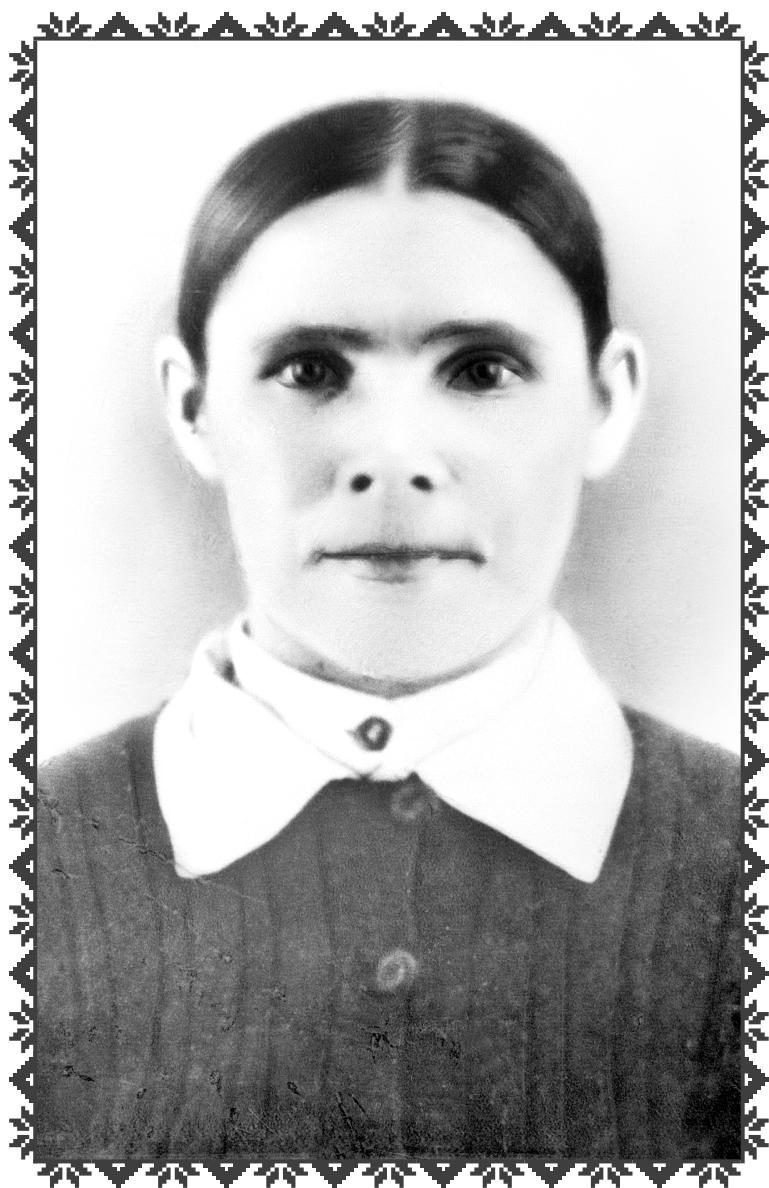

від володаря премії
«ГРАНД-КОРОНАЦІЯ СЛОВА»
за найкращий роман десятиріччя

Про добре слово, Божу ласку та душевні скарби

Володимир Лис

Із сонцем за плечима

Поліська мудрість Пелагеї

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР
Л63

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки
Віталія Котляр

Художники
Андрій Печенізький, Галина Печенізька, Юлія Печенізька

ISBN 978-966-14-6972-2

- © Лис В. С., 2014
- © DepositPhotos.com/cher-
ко, Haywiremedia, обкла-
динка, 2014
- © Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля», ви-
дання українською мовою,
2014
- © Книжковий Клуб «Клуб
Сімейного Дозвілля», ху-
дожне оформлення, 2014

Бабуся Палажка

Мені пощастило майже все дитинство і юність провести поруч із видатною, а можливо, й геніальною людиною. Та це я усвідомив значно пізніше. Тоді ж, у 50—60-ті роки минулого ХХ століття, вона була для мене просто бабусею, мамою моєї мами Оксани. Моєю рідною бабунею Палажкою, що розповідала казки, легенди, всілякі історії, до якої приходили за порадами й ліками на наш хутір люди з села Згорани і навіть із інших сіл. Саме вона годувала мене смачними борщами і ще смачнішою гарбузовою кашею.

Пелагея Тимофіївна Кусько (у дівочтві Слісар) (1899—1973) була звичайною поліською селянкою, напівграмотною. Усе життя вона працювала на власному, а після війни й примусової колективізації

на колгоспному полі, збирала ягоди, гриби, лікарські (бабуся казала «помочні») рослини. Вона була невисокою, тихою, мовчазною, але коли починала говорити... У якійсь казці з вуст дівчини-красуні вилітають перли-самоцвіти. Такі ж дорогоцінні перли падали з вуст бабусі Палажки. То були слова, що склалися в прості, але які образні, цікаві й глибокі думки!

Пізніше я не раз казав: от якби мені тоді теперішній розум, скільки мудрих думок, історій, казок, поліських міфів, легенд, почутих від бабусі, я би записав. Та коли почав відтворювати на папері те, що збереглося в пам'яті, здивовано відзначив — вціліло таки чимало. А потім прийшло й відкриття: збереглося не тільки завдяки пам'яті — почуті роздуми, історії, поради були такими, що запам'ятовувалися легко й надовго. На все життя. Як виявилось, вони закарбовувалися не одному мені, а багатьом людям, яким пощастило з Палажкою Хутірською спілкуватися. Ба більше — тим, кому розповіді передали їхні батьки чи бабусі. Отакенна сила тих думок. Мабуть, у давнину такі, як Пелагея Кусько, й тво-

рили те, що залишалося в пам'яті нащадків як усна народна творчість. Як народна мудрість.

Чи не найскептичніше до бабусі й *неїних* (люблю це поліське слово) оповідей ставився її чоловік, а мій дід Федір Іванович Кусько (1900—1983). Я не зустрів пари контрастнішої, ніж дід і бабуся. Дід був суворий, як у нас казали, нарваний до роботи, не давав спуску й перепочинку ні собі, ні близьким і як міг беріг свій хутір. Він єдиний із господарів категорично відмовився переселятися до села в часи ліквідації хуторів (а довкола Згоран їх було понад два десятки), правдами і неправдами, навіть підкупами і хабарями (півсвині, сало, самогон) захищав своє обійстя, аж доки, вже після смерті бабусі, хутір не з'їла меліорація. Бабусині історії дід називав побрехеньками, і все ж, завважу, при всій його домашній авторитарності, навіть деспотизмі, нерідко, нагримавши на бабуся («бабська глупота» і т. д.), робив так, як вона радила.

Бабуся Палажка була глибоко віруючою людиною, щонеділі й на великі й малі свята ходила до церкви в сільський Свято-Дмитрівський храм, збудований ще 1674 року, один із найдавніших

дерев'яних храмів Волині. Та разом із вірою (знала напам'ять безліч молитов і цілі сторінки з Біблії) в ній уживалося язичництво, древні вірування й повір'я, знання глибинного, здавалося, бозна з яких глибин видобутого фольклору і правічної народної філософії.

Такою була бабуся Пелагея, мудрість якої я й хочу передати через почуте мною й іншими людьми вам, поєднавши в деяких моментах із мудрістю інших моїх земляків-поліщуків.

Та перш ніж подати ці думки, хочу зробити невеличкий вступ-попередження. Останнім часом досить рясно почали з'являтися книжки з народною (нерідко псевдонародною) мудрістю, афоризмами, порадами і т. д. У цьому не було б нічого поганого, навпаки, варто було б усіляко підтримувати, якби не одна суттєва обставина. Підозрюю, що таких, як Андрій Ворон, якого зробив знаменитим Мирослав Дочинець, не надто багато. Це справді мудрець. А оті інші видання діляться на три категорії. Ще нічого, коли автори додають свої міркування до почутого і записаного. Та ба, у деяких книжках раптом зустрічаєш читане колись

у збірниках радянських часів. Але найгірше, коли українським мольфарам, дідам-філософам, знахарям, пророкам приписують «нічтоже сумняшися» взяті з праць східних авторів думки й ідеї, що виразно пахнуть буддизмом, дзен-буддизмом, даосизмом і т. д. При всій повазі до східної філософії таки вважаю, що вона суттєво відрізняється від світоглядних позицій, ставлення до життя, до Бога слов'ян, зокрема українців.

Отож, боюся, що прихильників модних східно-філософських течій розчарують прості, наївні, хоч подеколи й парадоксальні думки звичайної жінки-поліщучки. Щоправда, тішу себе надією, що вони змусять замислитися, як змусили мене, і, можливо, ви відчуєте за цією простотою і наївністю колосальний глибинний підтекст і зміст, а поради й рецепти допоможуть, як допомогли вже багатьом людям.

Отож, міркування й філософія бабусі Пелагеї.

Зміст

Бабуся Палажка.....	5
Життєва філософія бабусі.....	10
Як треба жити людині?	10
Людина й дерево.....	11
Про ласку і добре слово	12
Дитина	13
Де є Бог	14
Необхідний відступ	16
Загадковий сивий дід	18
Відчуття хутора й світу	20
Повитуха-бабниця.....	23
Два сонця, два корені, дві гілки	30
Прислів'я, приказки од Пелагеї	35

Приповідки з Біблії, які любила згадувати бабуся	41
Молитви од Пелагеї	44
Афоризми і думки-зітхання Пелагеї	46
Пелагея-словниця	48
Бабусині медитації.....	57
Філософія бабусі: Яйце	61
Знахарські прикмети	65
Не засмічуйте душу	72
Скарби Тучих гір	75
Десять порад від Пелагеї.....	78
Дрібні поради й випадкові думки	80
Душевні бесіди Пелагеї.....	82
Порятунок. Три поради від Пелагеї.....	87
Що від чого помагає, або Лікувальні рецепти Пелагеї.....	90
Казки бабусі Палажки.....	106
Закоханий вуж.....	106
Селезень.....	108

Тимошик-цар і золота ящірка	112
Заєць-посланець	119
Півмідь	121
Поліські міфи й легенди, почуті од бабусі Пелагеї	123
Пташка, або Народження світу (використаний у романі «Століття Якова»)	123
Народження Прип'яті	125
Що дісталось поліщукам	129
Притча про долю	130
Бабусина русалія	134
Відьма	144
Дещо про відьом та іншу нечисту силу	147
Лисиця	149
Дівчина-лисиця	155
Від вовка до вовкулаки	160
Духовність буденного у світі Пелагеї	174
Смачне від дідка і бабусі	174

Поліські обереги від Пелагеї.....	180
Місяцелік Пелагеї. Поліські назви місяців, почуті від бабусі.....	189
Сни	190
Погодні прикмети	200
Страхи, або Чого не варто боятися	207
Два випадки.....	217
Почуття вини	219
Із сонцем за плечима. Замість післямови	226

Літературно-художнє видання

ЛИС Володимир
Із сонцем за плечима. Поліська мудрість Пелагеї

Головний редактор *С. С. Скляр*
Завідувач редакції *Г. В. Сологуб*
Відповідальний за випуск *Т. М. Куксова*
Редактор *О. М. Хвостова*
Художній редактор *Т. О. Волошина*
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін*
Коректор *І. Г. Веремій*

Підписано до друку 24.04.2014. Формат 75x108/32. Друк офсетний.
Гарнітура «Literaturna». Ум. друк. арк. 11,25.
Наклад 10000 пр. Зам. №

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61140, Харків-140, просп. Гагаріна, 20а
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів
на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р.
www.ftornado.com.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

Лис В.

Л63 Із сонцем за плечима. Поліська мудрість Пелагеї / Володимир Лис ; худож. А. Печенізький, Г. Печенізька, Ю. Печенізька. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. — 240 с. : іл.

ISBN 978-966-14-6972-2

Як треба жити людині? Де є Бог? Чого не варто боятися? Життєвий досвід на перший погляд звичайної сільської жінки, бабусі Пелагеї, — це та сама велика мудрість нашого народу. І можливість долучитися до неї — велике щастя. Ці прості рядки потрібно читати та перечитувати, повільно, наче п'єш живу воду...

УДК 821.161.2
ББК 84.4УКР

Видавництво Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
www.trade.bookclub.ua

ГУРТОВИЙ ПРОДАЖ КНИГ ВИДАВНИЦТВА

ХАРКІВ

ДП з іноземними інвестиціями
«Книжковий Клуб
«Клуб Сімейного Дозвілля»»

61140, м. Харків-140,
просп. Гагаріна, 20-А
тел/факс +38 (057) 703-44-57
e-mail: trade@bookclub.ua
www.trade.bookclub.ua

Київська філія

04073, м. Київ, просп. Московський, 6, кімн. 35,
тел. +38 (067) 575-27-55
e-mail: kyiv@bookclub.ua

Одеська філія

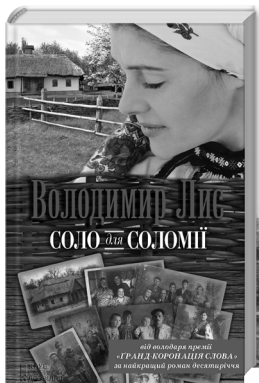
65017, м. Одеса, вул. Малиновського, 16-А, кімн. 109
тел. +38 (067) 572-44-28
e-mail: odessa@bookclub.ua

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»

служба роботи з клієнтами:

тел. +38 (057) 783-88-88
e-mail: support@bookclub.ua
Інтернет-магазин: www.bookclub.ua
«Книжковий клуб», а/с 84, Харків, 61001

Література, якою можна пишатися!
Від переможця конкурсу Гранд–Коронація слова!

Вона йде за покликом серця, помиляється сама й легко пробачає помилки іншим, сходить на самий верх величі людського духу та падає у безодню засудження оточуючих... Карколомні події ХХ століття — війна, примусова колективізація — події, що назавжди змінили не тільки людей, а й Україну. Та у межах історії країни це лише пункт статистичних даних, за яким немає нічого, окрім чисел. А як щодо історії однієї людини, жінки, котра прагла звичайного земного щастя?

Найкращий роман десятиріччя – короноване
слово, яке вразило літературну Україну!

У житті старого Якова Меха на короткий час, мов той метелик, з'являється дівча-приблуда. Вона питає, чи любив він колись, — і виринає десь із глибини пам'яті його кохання, і біль втрати, і круговерть війн та режимів, і радість та горе в родині, і гріхи й каяття...

